

Galícia a városok országa

Tarasz Voznyak

– Ön az Ivan Franko Nemzeti Egyetem Európai Integrációs Intézetének igazgatója, a történelemtudományok kandidátusa, a nemzeti kapcsolatok megyei főtanácsosa, ezen kívül pedig a *Ā (Ji) folyóirat* főszerkesztője. Kezdjük a folyóirattal!

– A *Ji* folyóirat 17 éve alakult, még a szovjet időkben, amikor a Szovjetunió szétesése már érezhető volt. Ez a kulturológiai folyóirat akkor szamizdatként jelent meg, de nem politikai, hanem akadémiai okokból. A szocializmus-kommunizmus idején hivatalosan még az egyszerű filozófiai művek fordítása sem volt lehetséges. Mi magunk fordítottuk le a tiltott Heideggert, Adenauert, majd megpróbáltuk kiadni. A fordításokat Kaunaszba vittük, ott xeroxon sokszorosítottuk, majd visszahoztuk Lembergbe. Így ment ez egészen a Szovjetunió széteséséig. Egyfajta szellemi ellenállás volt ez a rendszerrel és szovjet ideológiai elnyomással szemben. Ukrajna

függetlenné válása után a *Ji* terjedelmes lappá alakult, olyanná, amilyen most is. Országos viszonylatban ez ma az egyik legrepresentatívabb folyóirat, annak ellenére, hogy nem kapunk semmiféle állami támogatást. A lap mégis létezik, mi több, társadalmi szervezetté nőtte ki magát. Minden egyes lapszám egy-egy politológiai, szociológiai, filozófiai, történelmi témát jár körül. A számok előkészítésére külön-külön szerkesztőségeket hozunk létre szakemberek, szakértők bevonásával. Ezekből a szakmai csoportokból szemináriumok alakultak, közreműködésükkel évente húsz konferenciát tartunk közismert európai és amerikai politikai személyiségek részvételével.

Ami a lap alapeszméjét illeti, feleslegesnek tartottuk olyan kiadványt készíteni, amely pusztán a mi ambícióinkat elégíti ki, de az emberek nem olvassák. Ezért úgy gondoltuk, hogy nemcsak meg kell ismerni önmagunkat, hanem a körülöttünk lévő világ megváltoztatására is törekedni kell. A folyóiratot célirányosan azoknak a véleményformáló személyiségeknek küldjük el, akik országunk politikai fejlődésével, kulturális jelentőségével foglalkoznak. Folyóiratunk nem tömegkommunikációs eszköz, legalábbis addig nem volt az, amíg az elektronikus változat meg nem jelent. Honlapunk ukrán viszonylatban az egyik legjobban kidolgozott weboldal, angol, német és francia változattal. Nemzetközi kapcsolataink is kiterjedtek. Számos cikket, sőt egész lapszámokat is kiadtunk német, lengyel, francia nyelven vagy angolul. Ironikusan azt is mondhatjuk, hogy mi vagyunk a legnagyobb német nyelvű folyóirat Ukrajnában. Hogy szükséges-e az ukrán mellett idegen nyelvű kiadás is, azt mindig a tematika határozza meg. Számos Ukrajnába induló elemző tájékoztató az országról weboldalunk segítségével.

Az egyes lapszámok az ezres alappéldányszámhoz képest eltérő mennyiségben jelennek meg. A népszerűbb kiadványok, mint például a Lembergről szóló, nagyobb példányszámban jelennek meg, sőt második, harmadik kiadást is elérnek. A könyvtáraknak és a véleményformáló értelmiségnek postán küldjük el a lapot, de vannak áruspéldányok is. A politológiai témájú számokat nehezebb eladni, a populárisabbak viszont gyorsan elkelnek. Voltak olyan számaink, amelyekből az ezer példány egy hét alatt elment.

A Ji címlapja a narancsos forradalom idején

Említettem, hogy számainkat egy-egy téma köré csoportosítjuk, de vannak feldolgozott témablokkjaink is. Az első témacsoport nyilvánvalóan a politika, Ukrajna fejlődése, geopolitikai előrejutása, majd a régió helyzete, a világban végbemenő közös politikai, gazdasági, szellemi folyamatok. Olyan folyóiratot próbálunk kiadni, amely elmondja, hogy mi várható Ukrajnában. Ez néha nagyon jól sikerül. Fél évvel a narancsos forradalom kitörése előtt épp egy forradalomnak szentelt számon kezdtünk dolgozni. Mire megjelentünk, a lapnak hihetetlen aktualitást adott a történelem.

Vizsgáltuk az ukrán–lengyel és ukrán–német kapcsolatokat is, amelyek önmagukban is elég bonyolultak. Lemberg nemcsak ukrán, hanem zsidó, német, lengyel kultúrát is képvisel. Vannak olyan etnikai csoportok, amelyek a politikai körülmények alakulása következtében már nincsenek jelen. Ezért jelent meg második témablokkunk, amely a multikulturális Lemberg identitásával, a régió önazonosságával foglalkozott. Lemberg, Lviv, Lvov – még a név is polifón hangzású. Különleges része ez Ukrajnának, sajátos a történelme, sajátos az itt élő ukránok mentalitása is. Ezt a sajátos arculatot szeretnénk megőrizni.

Galícia a városok országa, a mi régióink kisváros-régió. A folyóiratból egész sorozatot szentelünk e témakörnek. Eddig több mint kétszáz várost mutattunk be. Legutóbb a *Galícia az emberek országa* című lapszám gyarapította a sorozatot. Amikor a galíciai városokról

írtunk, a munkácsi kollégák jelezték, hogy azzal a régióval ugyancsak érdemes volna foglalkoznunk. Készülünk tehát a *Kárpátia* című szám összeállítására is. Aztán foglalkoztunk azokkal az emberekkel, embertípusokkal, akik korábban ezen a területen éltek, visszanyúltunk egészen a görög időkig. Most Galícia és Lemberg XIX. századi „szociológiai térképén” dolgozunk, a szociális típusok között bemutatjuk, milyen is volt egy dandy, egy bíró, egy renegát... Ezt Ivan Franko születésének 150. évfordulójára akarjuk kiadni. Ezek a jelenlegi terveink.

– *Mit jelent a folyóirat címe, jele?*

– Sokszor megkérdezik tőlünk, miért ez a furcsa név, az ukrán ábécé egyetlenegy betűje, a két-pontos Ĩ betű? A számos értelmezés némelyikét az elmúlt tizenhét év alatt már mi magunk is elfelejtettük. Az egyik értelmezés szerint feltettük a pontot az i-re, és még a második pont is a helyére került. A folyóirat kezdettől fogva független, a *Ji* pedig elég amorf elnevezés, így nem keltett feltűnést a nehezebb időkben. Ez a betű

150 évvel ezelőtt a francia nyelvből jött át az ukránba, erre nagyon büszkék vagyunk. Úgy gondolom, hogy a folyóirat szellemi közege: a szemináriumok, a konferenciák, a sok szerző-szerkesztő sajátos környezetet hoztak létre, olyan embereket szervezve körénk, akiknek közreműködésével felidézünk a múltat, és formálni próbáljuk a jövő szellemét. Arra törekszünk, hogy eltávolítsuk a kommunista érából ránk maradt szovjet lerakódást.

– *Mit csinált korábban?*

– Kezdetből fogva én voltam a folyóirat főszerkesztője. Az életpályám elég szövevényes. Programozó voltam, de hamar elkezdtem filozófiai műveket fordítani, főleg XX. századi német filozófusokat: Heideggert, Gadamert. Az első fordításaim még a szamizdat korszakban jelentek meg. Kijevi, szentpétervári, moszkvai kollégákkal működtem együtt. Majd felmerült a folyóirat létrehozásának ötlete. A folyóirat-szerkesztésről később áttértem a társadalmi tevékenységre. Jelenleg egy nagy ukrán–amerikai alapítvány vezetője vagyok, amely a lengyel–ukrán együttműködést támogatja. Szerveztünk számos más társadalmi szervezet kezdeményezéseit is segíti. A nemzetközi kérdések tanácsosa vagyok a megyei államigazgatásban, illetve Kijevben. Funkcióim kötődnek egymáshoz. Most tértem vissza Vilniusból, a közép-európai elnökök találkozájáról, ahol tíz elnök, köztük Javier Solana és Dick Cheney is jelen voltak. A találkozón azokat a témákat vitatták meg, amelyekről a saját szintünkön korábban mi is beszéltünk, vagyis a kelet-közép-európai helyzet javítását. Tizenöt éve vagyok

tanácsadó, minden szinten – városi, regionális, országos fórumokon egyaránt – tevékenykedtem már. A vezetők változnak, én nem.

– *Milyen külföldi kapcsolataik vannak?*

– Kanada, amely az elsők között ismerte el a független Ukrainát, nagyon fontos partnerünk, országunk állandó támogatója. Ebben jelentős szerepe van az ukrán származású Andrejcsuk szenátor asszonynak. De más külföldi alapítványok is segítik az ukrán demokrácia fejlődését.

– *Lehet-e a politikai és kulturális diplomáciát egye-
síteni a tanácsadói tevékenységgel?*

– Nemcsak lehet, de szükséges is. A diplomata az, akinek nincs saját gondolata, hiszen ő az országot képviseli, neki azt kell mondania, amit az ő szájával az állam mondana. Ha megpróbál valamit mondani a kultúra kapcsán, gondolatai könnyen provokatívabbak, frivolab-
bak lehetnek, mint amit egy diplomata megengedhetne magának. De tanácsadóként fogalmazhatok szabadon vagy akár frivolan is, a vitás kérdéseket akár provokatív formában is felvettem.

– *Hogyan jön létre egy lapszám, ki dönt a tematikáról?*

– Kollégáimmal négy fronton működünk. A szerkesztőségi dolgozók nem pusztán szerkesztők, saját alkotói terveik vannak, fordításokat készítenek, és maguk is írók. A számokat közösen tervezzük. Egy szám előkészítése közel fél évig tart. A forradalom előtt megérez-
tük a levegőben, hogy valaminek történnie kell, ezért döntöttünk úgy, hogy egy forradalomnak szentelt szá-
mot fogunk megjelentetni. Ez az összeállítás a forradal-
mak tipológiájával foglalkozott, azzal, hogy milyenek és mit eredményeznek ezek a történelmi események. De nem ez volt az egyedüli eset, hogy előre láttunk valamit. Nagyon sikeres volt az 1943-as ukrán–lengyel etnikai konfliktusnak szentelt számunk is, amelyet a szomorú esemény 50. évfordulójára készítettünk. Erről akkor senki nem beszélt, sem az ukrán elnök, sem a lengyel intézetek. Ukrán nyelven erről a nagyon komoly konfliktusról semmi nem jelent meg addig. Az emberek meg sem értették volna a megemlékezés lényegét a folyóirat nélkül, mivel az ukrán társadalom nem volt kész arra, hogy ezzel a bonyolult társadalmi igazsággal szembesít-
sék. Ugyanez volt a helyzet Csernobillal is. Tudtuk elő-
re, hogy felbukkannak majd olyan emberek, akik szerint semmi nem történt. Negligálják a katasztrófa követke-
zményeit, a hatókörét és a máig tartó emberi szenvedést, csak hogy megtámogassák a további atomerőmű-építést. A tragédia 20. évfordulójára tematikus számot adtunk ki, valamint konferenciát tartottunk egy időben azzal a hivatalos tanácskozással, ahol a csernobili szörnyűséget

és következményeit apróságként próbálták feltüntetni.

Ez is jó példa arra, hogy a folyóirat összeállítása so-
rán legalább egy fél évvel előre kell gondolkodni. Ha az ember kulturológiai és politológiai kérdésekkel foglal-
kozik, akkor elengedhetetlenül fontos, hogy a jövőbe
lásson. Az a politológus, aki nem lát előre, nem haté-
kony spekuláns.

– *Mi a kultúra jelentősége ma az ukrán identitás for-
málásában?*

– Ez súlyos kérdés. Ukrajna földrajzi szempontból Európa és az európai kulturális térség része, de hogy ad-
minisztratív módon tagja lesz-e az uniónak vagy sem, az
még nagy rejtély mind az Európai Unió, mind Ukrajna
számára. A házassághoz két fél kell. Ha csak az egyik fél
érdekel, akkor az nem házasság, hanem erőszak. Ezek a
témák olyanok, mint kövek a víz alatt.

Az ukrán kultúra az európai kontextus keretén belül
formálódott. Persze az európai kultúrák különbözőek,
vannak nyugat-európai, közép-európai, balkáni kultú-
rák Ukrajna szépen beilleszkedik ebbe a kontextusba.
Nagyon fontos, hogy az ukrán kultúrát az ukránoknak
is átadjuk. Az oroszosítás során elnyomott, perifériára
került autochton kultúrákat (pl. a krími tatár, a lengyel,
a zsidó kultúrát) helyre kell állítani, s ezek elemeiből lét-
re kell hozni egy új, egységes ukrán identitást. Megpró-
bálunk a kiindulópontoz, a saját kultúráinkhoz vissza-
térni. Más útja nincs az országnak, csak ha ezeket az
identitásokat helyreállítja, mert nem az a cél, hogy *homo
americanus*-szá váljunk.

M. P.

A Ji Lembergről szóló száma

